

PREOTULU ROMANU.

Diariu basericescu, scolasticu si literariu.

Buzele preotului voru pazi sciinti'a si lege voru cercá din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7.

DOMNEDIEESC'A LITURGIA

A S.-LUI JOANU CHRYSOSTOMU.

— *Stadiu ritualu.* —

(Urmare.)

19. *Frângerea pânei si Cuminecarea.*

Dupa asiedimentulu s. liturgie de adi, mai 'nainte de primirea s. cuminecature, luandu preotulu in mane s. pâne o innaltia dîcîndu: „santele santiloru,“ si apoi frîngîndu-o in patru pârti dîce rogatiunile de pregatire la s. impartasîre.

La eschiamarea preotului „santele santiloru“ poporulu cânta „Unulu santu, unulu Domnu“ s. c. 1.

Se vedemu acum'a ôre ce dîce s. Chrysostomu despre acêsta parte a s. liturgie?

Illustrîndu elu reverenti'a cu carea avemu se ne apropiamu la primirea s. cuminecature, asia scrie:

„*Dîce acestu cuventu (adeca atunci si preotulu chiamandu pre cei santi) dupa-ce s'a fostu implinitu sacrificiulu, cá ast'feliu la acestu isvoru spirituale nemene se nu se apropie cu nesocotintia si in modu temerariu.*“¹⁾

Dreptu ace'a dupa plinirea sacrificiului s'a dîsu cuventele „Santele santiloru“ si cum s'a facutu acêsta eschiamare? — Éta ce dîce:

„*Alt'cum cá se nu te poti folosi de acestu pretecestu (de acêsta escusare cá si cum nu ai scî cum se te apropii)*

¹⁾ „Emittit hanc vocem (scil. acclamat etiam sacerdos tunc sanctos vocans) postquam peractum fuit sacrificium, ut nemo inconsiderate nec temere ad hunc fontem accedat spiritualem.“ Epist. ad Hebr. Hom. XVII. 4, 5. T. XII p. 132.

pentru ace'a preotului cu vöce inalta, cu tonu terribilu cá si bresi-carea, a anunziatoru (heroldu) aredicandu-si mân'a in susu, si stându intr'unu locu inaltu si toturoru vediutu, in midiloculu tacerei acelei'a terribile tare strigându, pre unii-i chiama, pre alti-i opresce: acést'a inse o face nu cu mân'a, ci mai claru si mai apriatu cu limb'a decátu cu man'a." ¹⁾

In ce modu implinesce inse acésta chiamare ori oprirea? La acést'a asia raspunde:

„Stà dreptu ace'a si acum'a acel'a care are la noi officulu de anunziatoriu, nu tienendu si aducându pre unulu fiesce-carele de capu.... Debra-ce candu dîce „san-tele santiloru,” ace'a dîce: cá cine nu e santu se nu se apropie. Nu numai dîce cá se fia curatu de pecate, ci si ace'a cá se fia santu. Pre nemene inse nu face santu, nu-mai ace'a cá e liberu de pecate, ci presentî'a spiritului si abundanti'a fapteloru bune.“ ²⁾

Mai 'nainte de ce s'ar' continuá cursulu pertractarei afu de lipsa a face puçina abateru. — Anume:

Renumitulu liturgistu *Probst* dîce, cá hymnulu acel'a despre care s. Chrysostomu in conciunea despre botezulu lui Christosu face amintire ar' avé referintia la hymnulu „Unulu santu unulu Domnu“ cá respunsu la invocarea „Santele santiloru.“

Tecstulu locului la care face provocare suna asia:

¹⁾ „Caeterum ut ne hoc quidem possis uti praetextu ea de causa magna voce, terribili clamore, tamquam praeco, manum tollens in altum, stans excelsus et omnibus manifestus, et in tremendo illo silentio vehementer vociferans, alios quidem vocat, alios vero arceat sacerdos: non hoc manu faciens, sed lingua clarius et apertius quam manu.“ (totu acolo.)

²⁾ „Stat ergo nunc quoque qui est apud nos praeco, (amendindu mai 'nainte datin'a la luptele olympice) non unumquemque capite tenens et ducens, sed omnes simul interno capite detinens... Nam quando dicit „sancta sanctis,” hoc dicit: Si quis non est sanctus, non accedat. Non solum inquit, a peccatis purus, sed etiam sanctus: sanctum enim non facit solum liberatio a peccatis, sed etiam praesentia Spiritus et bonorum operum copiae.“ (totu acolo.) Cfr. Ecloga quod non indigne acced. Hom. 47. T. XII p. 897. Hom. 7 in Math. 6. T. V. pag. 79.

„Cine nu va dîce cã acelu e cu anima de pãtra care cugeta a petrece pre acelu tãmpu pre pãmentu, era nu a petrece impreuna cu angerii, cu cari ai pronunsiatu acelu hymnu mysticu, cu cari ai cãntatu Domnului ace'a cantare triumphale. . . . Ce faci omule? Atunci cãndu Christosu e de faãia, cãndu angerii adstau si mės'a acės'ta infricosiata, e propusa, cãndu fratii tei inca se initiaza in mysteria, tu atunci parasindu-i te departezi?“ ¹⁾

Era de acėsta parere e nunumai pentru ace'a, cã in liturgi'a lui Jacobu, Marcu si Vasiliu responsoriulu „Unulu santu“ s. c. l. se numesce „hymnu angerescu;“ ci mai vãrtosu si pentru ace'a, cã s. Chrysostomu totu de acelu hymnu face amentire, si inca in legatura cu cuminecarea. — Dîce adeca:

„Spune-mi decum'va cinev'a chiamatu fiindu la ospetare si-ar' spelã mãmile, s'ar' pune si ar' fi gat'a de mės'a, dara nu s'ar' face partasiu de ace'a, ore nu ar' face nedreptate acelui ce l'a invitat, ore nu i-ar' fi fostu mai bine neci se se fia prezentatu. Asia ai fostu si tu de faãia: ai cãntatu hymnulu, marturisindu-te impreuna cu toti a fire demnu, chiar' prin ace'a cã nu te-ai departatu cu cei nedemni, cum ai remasu dara si mesei nu te-ai facutu partasiu? Dîce cã sum nedemnu. Prin urmare esti nedemnu si de ace'a comuniune si societate carea stã in rogatiuni. Debre-ce Spiritulu nu numai prin cele propuse, ci si prin cãntari din tãte partile se scobõra.“ ²⁾

¹⁾ „Quis hoc non saxae mentis esse dicat, in illo se tempore in terris consistere arbitrari, non cum angelis choreas ducere, cum quibus mysticum illum hymnum pronunsiasti, cum quibus Deo canticum illud triumphale cecinisti. . . . Quid facis mi homo? Praesente Christo, adstantibus angelis, proposita ista tremenda mensa, dum adhuc fratres tui mysteriis initiantur, tu relictis illis abscedis?“ De bapt. Christi 4. T. II. p. 370.

²⁾ „Dic mihi si quis ad convivium iavitatus manus laverit et accubuerit et ad mensam paratus fuerit, et deinde non fuerit ejus particeps, an non contumelia afficit eum qui invitavit, an non esset melius eum nec adfuisse quidem. Ita tu quoque adfuisti: hymnum cantasti, cum dignis omnibus te esse professus eo quod cum indignis non recesseris, quomodo mansisti et mensae non es particeps? Sum inquit indignus. Ergo quoque illa communionem et societatem quae est in praecibus es indignus. Non solum per proposita, sed etiam per cantica undique descendit Spiritus.“ Hom. III. in epist. ad Ephes. T. X, p. 30.

Cu parerea acést'a a lui Probst eu unulu nu potu se fiu de unu intielesu si inca din urmatóriale cause:

1. Desí e dreptu cà in aceste locuri citate s. Chrysostomu vorbesce de reverinti'a cuvenita s. eucharistiei, precum si despre dém'n'a impartasíre, — de ací inse nu urméza cà hymnulu despre care face amintire ar' fi dreptu cantarea „Unulu santu.“ Pentru-cà elu in acele citatiuni nu pertractéza neci atinge in ordu systematecu decursulu asiediamen-teloru s. liturgie, ci preste totu voiesce numai se arete sublimitatea sacrificiului dejá perfacutu, si prin acést'a a indemná pre credintiosi cá din considerarea acelei sublimitati cu démna reverintia sè se apropie la s. cuminecatura, se nu faca adeca tumultu, neci sè se departeze din baserica pâna-ce nu s'ar' finí s. liturgia, ci toti sè se nisuiésca a se pregatí la dém'n'a impartasíre.

Si cumcà s. Chrysostomu cu adeveratu nu urméza ordulu asiediamen-tului s. liturgie se cunósce mai vêrtosu din citatulu alu doile, unde intr'unu modu gradatu doresce se instrueze si se indemne pre credintiosi la primirea s. cuminecature.

Afora de ace'a cumcà in locurile de mai susu sub hymnulu amintitu nu se intielege hymnulu „Unulu santu“ aréta cu deosebire citatiunea prima. Pentru-cà

2. In acelu locu s. Chrysostomu urméza óresi-cumv'a ordulu partiloru s. liturgie, incátu dîce cà mai antâiu s'a cântatu hymnulu celu mysticu si triumphale (santu, santu, santu s. c. l.), apoi s'a facutu consacrarea (praesente Christo) si apoi a urmatu cuminecarea (proposita tremenda mensa). — Si cá se nu fia neci o indoiéla despre acésta asertiune, dâmu ací o alta citatiune identica din scrierile s. Chrysostomu, intru carea s. Parinte mai totu cu aceleasi cuvente cá si mai susu apriatu numesce si descopere cuprinsulu acelui hymnu, care este nu „Unulu santu“ ci „santu, santu, santu,“ séu celu seraphicu inainte de consacrare.

„Si cum nu vá fi cu anima de pëtra — dîce — a cugetá adeca'a fire pre acelu tempu pre pamentu, éra

nu a petrece cu angerii, cu carii ai dîsu cantarea ace'a mystica, cantarea de invingere „santu, santu, santu“ etc. ¹⁾

La cantarea „Unulu santu“ cá respunsu la invocarea „santele santiloru,“ mai usioru credu a avé referintia acelu locu din marturisirile s. Chrysostomu, unde chiar' nemidilocitu inainte de tractarea insemnatatei invocarei „santele santiloru“ voindu a demonstrá unitatea sacrificiului, la obiectiunea intrebátoria „pentru-cá in multe locuri se face oblatiune, dóra mai multi Christosi suntu?“ asia raspunde:

„Neci decátu, ci unulu e Christosu, carele si aci e deplinu (intregu) si acolo (in ceriu) intregu, unu corpu... si precum celu adusu in multe locuri totusi e unu corpu, éra nu mai multe corpuri: asia si numai unu sacrificiu. Pontificele nostru e acel'a, carele a adusu jertfa carea ne curatia. Totu ace'a o offerimu si acum'a, carea fû offerita atunci, si carea nu se póte consumá.“ ²⁾

De aci apoi numai decátu trece la ace'a cá indémna pre credintiosi la cuminecarea démna.

Sè se combineze acum'a cu citatulu de mai susu de o parte „Unulu santu, unulu Domnu Isusu Christosu intru marirea lui Domnedieu Tatalui Aminu“ si rogatiunea „Frânge-se si se imparte mnelulu lui Domnedieu Fiiulu parintelui celu ce se frânge si nu se desparte, celu ce se mananca pururea si neci-odata nu se consuma; éra pre cei ce se impartasiescu i santiesce,“ apoi se se recugete cá de locu dupa frângere urméza cuminecare, — si credu cá impreuna cu mene va aflá fie-care cá marturisirea de mai susu celu puçinu implicate si in genere are referintia la „Unulu santu“ si la „Frânge-se“ s. c. l.

---

¹⁾ „Et quomodo hoc non lapidae animae fuerit putare nempe illo tempore in terra esse, et non cum angelis choreas agere, quibuscum mysticum illud canticum Deo emisisti, victoriae canticum „sanctus, sanctus, sanctus etc.“ — Ecloga quod non indigne acced. Hom. 47. T. XII. pag. 897.

²⁾ Nequaquam, sed unus ubique Christus, qui et hic est plenus, et illic plenus, unum corpus. Ut ergo multis in locis oblatus unum est corpus, et non multa corpora: ita etiam unum est sacrificium. Pontifex noster ille est qui obtulit hostiam, quae nos mundat. Illam nunc quoque offerimus, quae tunc fuit oblata, quae non potest consumi.“ Hom. 17 in Hebr. 3. T. XII p. 131.

Fiindu-cà tractamu despre *frangerea* s. pâne se vedemu ce marturisesce s. Chrysostomu despre ace'a.

Elu aducându inainte dîs'a s. Apostolu „*pânea ce o frângemu*“ s. c. l. (I. Cor. X, 16) obsérva:

„*Pentru ce a adausu „ce o frângemu?” pentru-cà acést'a se vede a se face in eucharistia; pre cruce inse nu asia, ma contrariulu: se dîce adeca „osu nu se va sdrobí.”* (Num. IX, 12; Esire XII. 46.) *Dara ce'a ce nu a patimitu pre cruce, ace'a patimesce pentru tene la oblatiune, sufere cá pre toti se imple.*“¹⁾

Dupacum se scie, déca s'a plinitu frangerea s. pâne, urméza pregatirea la s. cuminecare. Mai 'nainte de luarea s. cuminecature inse se deschidu usiele cele imperatesci si stându preotulu ori diaconulu in usie, si tienendu in mâne s. potiru, acest'a 'lu aréta poporului eschiamandu: „*Cu fric'a lui Domnedieu s. c. l.*“

Asia a fostu acést'a si pre tîmpulu s. Chrysostomu, încâtu usiele care alt'cum incepîndu dela sarutarea pazei eráu închise, inainte de cuminecare se deschideáu.

Marturisirea s. Chrysostomu fația de acést'a este urmátóri'a. — Cîindu-se elu contr'a acelor'a, cari mai 'nainte de finirea s. liturgie esiáu din baserica dîce asia:

„*Voiti se ve spunu cã de unde se nasce tumultulu si toiulu? débra-ce nu lasamu cá usiele se remana inchise sub totu decursulu s. liturgie, fora inainte de multiamit'a ultima, suferimu cá voi se ve imprasciati si acasa se ve duceti, ce'a ce nu puçina desconsiderare cuprinde in sene.*“²⁾

Loculu acest'a pre lînga demonstrarea ceremoniei deschiderei usieloru mai nainte de cuminecare, dovedesce si ace'a cá dupa convingerea s. Chrysostomu, esenti'a sacrificiului

¹⁾ „Cur autem addidit „quem frangimus“ hoc enim in eucharistia fieri videre est, in cruce vero non item, imo contrarium: ait enim „os non comminuetur.“ Num. IX. 12; Exod XII. 46. Sed quod non passus est in cruce, hoc propter te patitur in oblatione, et frangi patitur, ut omnes impleat.“ Hom. 24. I. Cor. 2. T. X. p. 200.

²⁾ „Vultis dicam, unde tumultus et clamor oriatur? Quod non toto sacri tempore vobis fores ocludamus, se ante postremam gratiarum actionem resilire vos, domumque redire patiamur, quod et ipsum non mediocre contemptum habet.“ De bapt. Christi 4. T. II. p. 370; Cfr. Ecloga Hom. 47. T. XII, p. 897.

crucei nu este de a se pune numai in s. impartasire, ci din contra in actiunea sacrificiala, carea se plineá in s. liturgia incepându dela offertoriu, respective consacrare pâna la cuminecare, deóra-ce sub acestu tîmpu usiele nu s'ar' fi tienutu inchise, neci cá s'ar' fi suferitu deschiderea acelor'a la tîmpulu cuminecarii.

Cumcá cu ocasiunea pregatítoria la cuminecare poporul de cátra preotu ori diaconu cu cuventele „Cu fric'a lui Domnedieu s. c. l.“ s'ar' fi indemnatu la cercetarea conscientiei s'ale, — despre acést'a s. Chrysostomu amintire apríata nu face.

Pre lînga tóte aceste cumcá o atare invitare a esistatu si pre tîmpulu acelu s. Parinte preste totu se cunósce din acele marturisiri ce le face vorbindu despre primirea s. cuminecature.

Fia ací din acele numai urmatóriale:

„Cáendu veti se ve apropiati la mész'a cea infricosiata si divina si la mysteria² cele sacre, acést'a se o faceti cu frica si cu cutremuru, cu conscientia curata, cu postu si cu rogatiune. . . . Recugeta intru tene o omule, ce jertf'a vei se atingi, la ce mész'a vei se mergi, — socotesce cá tu cá pravu si cenusia, primesci trupulu si sângele lui Christosu. . . . éra cáendu Domnedieu te chiama la mész'a s'a, si-ti pune inainte pre Fíiulu seu, acolo unde poterile angeresci cu frica si reverintia suntu de fácia. . . . tu cutezi vorbindu si toindu a te apropiá la ospetiulu acel'a spirituale?“¹⁾

Éra in altu locu díce asia:

„Acést'a dreptu acé'a sciendu, iubítiloru, se ne ingrimu de frati si se pastramu unirea cu ei. La acést'a ne induce acelu sacrificiu infricosiatu si horendu demândan-

¹⁾ „Cum accessuri estis ad tremendam divinamque mensam et sacra mysteria cum timore et tremore hoc facite, cum pura conscientia, cum jejunio et precatione. . . . Tecum reputa, o homo, qualem hostiam es contracturus, qualem mensam additurus; tecum reputa cum terra sis et cinis, corpus et sanguinem Christi summis. . . . Deo autem ad suam mensam vocante, filiumque suum ibi apponente, ubi angelicae potestates adsunt cum timore et reverentia. . . . tu mihi audes vociferando et tumultuando ad spirituale illud convivium accedere.“ De bapt. Christi 7. T. II. p. 361. Cfr. T. II. p. 392; Ecloga hom. 77. T. XII. p. 898.

du-ne că cu deosebita concordia si cu iubire ferbinte, se ne apropiamu că asia facându-ne că nescari vulturi, se sburamu cătra ceriu."¹⁾

Din aceste două locuri usioru se pôte conchide la esistenti'a eschiamarei „Cu fric'a lui Domnedieu“ nu numai ci se pôte chiar' compune si întregi cuprinsulu acelei'a

Pentru-că in cea de antâiu citatiune se dîce: „*cum timore et tremore*“ éra in cea de a două'a „*cum concordia et caritate ferventi.*“ Pre lînga aceste mai este alu treile locu unde se dîce:

„*Déca cu credintia ne apropiamu, fora indoiéla 'lu vomu vedé jacûndu in iesle.*“²⁾

Mai 'nainte de cuminecare, pentru preotu suntu prescrise nescari rogatiuni de umilintia si de compunctiune spirituala, că „Credu Dómné si marturisescu s. c. l.“ „Dómné nu sum demnu“ s. c. l., din care rogatiuni o parte se dîce si atunci cându se cumineca poporul.

(Finea va urmá.)

J. BOROSIU, parochu gr. cat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Predica pe Dominec'a s.-lui Tom'a.

„Nu fi necredintiosu, ci credintiosu!“ a dîsu Mant. catra Ap. Tom'a la S. Evang. Ioanu. c. 20, v. 27.

I. m. ! In music'a vocale séu instrumentale din 7 tonuri se compune scar'a tonica, pre carea se sue si se scobóra cântarea; tonulu alu 8-lea séu octav'a e un'a^m re'ntórcere la tonulu primu, si egalú cu acel'a, numai pre unu gradu mai inaltu si cu mai mare putere de oscilatiune. Chiar' asia e si cu serbatóri'a de adi; de 7 díle serbamú ss. Pasci, astadi e díu'a a 8-a si insemnatatea ei asia se are catra

¹⁾ „Haec ergo nos quoque cum sciamus, dilecti, fratribus prospiciamus et unitatem cum illis servemus. In hoc enim nos inducit sacrificium illud horrendum et tremendum, jubens nos, cum concordia maxime illo accedere et cum caritate ferventi et inde aquilas effectos, ita ad ipsum advolare coelum.“ Hom. 24 in I. Cor. 3. T. X p. 202.

²⁾ Si cum fide accessemus, procul dubio videbimus in praesepi jacentem“ De beato Philog. 3. T. I. pag. 753. Hom. 50 in Math. T. VII p. 507).

cea de întâia, cá tonulu alu 8-lea catra primulu, — pentru-cá ce s'a descoperitu Apostoliloru in díu'a inviarei, ace'a li se aréta astadi mai intuitivu si mai deplinu; si anume: Precum Juliu Caesaru intorcându-se odata la Rom'a din espeditiunile s'ale, pasi inaintea senatoriloru adunati, si voidu a-i convinge despre faptele s'ale pentru fericirea poporului romanu, 'si desfacù vestmintele la peptu, si le aretà urmele raneloru, ce le-a capatat in luptele cele numeróse. — Chiar' asia venì si Mântuitoriulu omenimei in sal'a, unde eráu adunati invetiacei, de fric'a Judeiloru, si le aretà mânile gaurite si cóst'a impunsa, cá totu atâtea semne, totu atâtea dovedi despre iubirea s'a façia cu omenimea si despre invingerea s'a, salutându-i cu cuvintele „*pace vóue!*“ pentru-cá câscigà invingerea si rezultatulu ei este pacea. *La 8 dâle*, éra-si venì Mânt. in midiloculu Apostoliloru sei fiindu de façia si Tom'a, si acumu nu li aretà numai ranele, cì provocà pre Tom'a cu blândétia, cá se-si puna degetele si mân'a pre ranele s'ale. si se le pipae; atunci Tom'a cadìu la petiórele lui Isusu, si cu parere de reu si adoratiune respunse: „*Domnulu meu si Domnedieulu meu!*“ prin cari cuvinte s. Tom'a 'si esprimà convingerea si credinti'a neclatita in Isusu Christosu, de-o parte, ér' de alt'a, ne face atenti la ace'a, cá Isusu e obiectulu credintiei nóstre, ce se deduce si din cuvintele Mântuitoriului cari suna: „*déca m'ai vediutu Toma ai crediutu, fericiti cari n'au vediutu si au crediutu.*“

E inoposibilu se se afe vre-unu crestinu cu mintea intréga, care se se mai indoiesca despre invierea Mântuitoriului; déca va meditá câtu de puçinu asupr'a persóneloru, cuvinteloru, fapteloru si impregiurariloru, cari dovedescu destulu de lamuritu invierea Rescumperatoriului nostru, — de ace'a nu voiu mai amentí celelalte aretari ale lui Isusu, facute dupa gloriós'a s'a inviere femeiloru evlavióse, apostoliloru si la presté 500 de invetiacei de-odata, nice despre instruirea loru in tîmpu de 40 de dâle, càci aceste suntu cunoscutu din evangeliile mânecetului; ci afirmu, cá invierea Mântuitoriului nostru Isusu Christosu, cá minunea minuniloru, cá documentulu Domnedieirei s'ale si garanti'a inviarei nóstre, e pétr'a anghiulara din intregu edificiuulu crestinatatiei, — *de ace'a un'a singura dubietate* in ade-

verulu acest'a, scutura totu edificiulu credintiei si suprime v&rtutea credintiei, ac&est'a energia divina a sufletului, care se inal&ta preste s&emtiurile omenesci.

Deci fiindu-c& daun'a ce o caus&za atare dubietate, in vi&eti'a morala a &omeniloru nu se p&o&te comput&a, fiindu-c& necredinti'a face, de Religiunea 'si pierde influinti'a binei facat&ria asupr'a liniscei n&o&stre, asupr'a adeveratei cultur-si nobilitari de inimi, fiindu-c& necredinti'a face pre omu orbu spiritualmente si-lu duce la perire, de ace'a conformu testului luat, voiescu a ve cuv&nt& cev'a despre cauzele necredintiei si objectulu credintiei crestine, fiti cu atentiune!

I.

„*Iubirea e sufletulu civilizatiunei si egoismulu sufletulu barbariei,*“ d&ice abatele Martinet de Savoia, unulu dintre barbati insemnati ai seclului presente. Si nu fara cuv&ntu, pentru-c& a pretiu& pre celu din urma omu, c& pre unu fiu a lui Domnedieu, a-lu iubi c& pre sine insusi, a lucr& la bunastarea lui morale si fisica e insus&irea iubirei &Er' a tra&i pentru sine, a refer&i t&o&te la sine, a priv&i pre altii c& pre nice instrumente mai multu s&eu mai pu&cinu folositor&ie spre serviciulu intereseloru si pasiuniloru proprii, e proprietatea egoismului. *Iubirea vine de sus*, se nutresce numai din lumin'a credintiei, si se bas&za numai pre sperarea crestina. &Er' egoismulu 'si are radacin'a in inim'a n&o&stra, se intaresce prin sioptirile ratiunei si prin vederea ordinei naturali. Deci d&eca rem&anu &omenii in nesciintia despre originea si destinatiunea lor, despre fericirea suprema, a carei doru i nelinicesce, d&eca despre guvernarea lumei din partea lui Domnedieu, si despre vi&eti'a venit&ria nu au alta cunosciintia, dec&atu conjecturile nesecure, ce le propune adi filosof&a si scient&a omen&asca si m&ane &era-si cadu, — atunci se facu egoisti, se ingrigiescu numai de vi&eti'a presenta, si devinu sclavii: avaritiei, superbiei si sensualit&atei. &E&ta isv&orale si cauzele necredintiei in generalu ; &er' in specialu: Prim'a causa este s&emtiulu s&eu inclinatiunea multor'a &omeni cu totulu spre cele pam&ntesci, cari se cufunda in grigile lumei, si nu cunosc&u alte lipse mai nobili, dec&atu ale corpului, nu au nice unu pres&emtiu despre un'a

viétiá morale si fericita in Domnedieu. Acumu asupr'a unei animi atátu de dure si necultivate, adeveturile religióse nu facu nice un'a impresiune, seménti'a cuvântului divinú cade pre pétra, intre spini, o mânca paserile, o sufla vântulu. nu resare, nu prinde radacini si nu produce fructe de ale credintiei. Cându vedi atari crestini reci si indiferenti fačia cu lucrurile religióse, te cuprinde mirare, si cercându dupa originea reului, affi cà suntu parintii, si in prim'a linia mamele baiatîloru; dá, parintii suntu de vina, déca ei nu descépta mamele si nu cultivéza sêmtiulu baiatîloru loru din fraged'a tineretia, déca nu-i deprindu de têmpuriu in lucrurile divine, nu-i priveghiéza, si nu-i controléza dupa cuvenintia, déca lasa se dormiteze, ma chiar' se piéra simburele celu nobilu de iubire, multumire si incredere in Domnedieu, — acestu inceputu alu religiunei, pre care insusi Creatoriulu l'a saditu in anim'a omului. Parintii cari neglegu acésta detorintia, comitu pecatu de mórte, mai cu séma acei'a cari^m premergu baiatiloru cu exemple rele. Unii cá acei'a n'au dreptu de a se plânge, déca fii loru suntu rei si neascultatori, pentru-câ educatiunea prima, educatiunea de casa nu se mai póte emendá, si pre lángha tóta instructiunea ulterióra, totusi remânu urmele cresterei rele pentru tóta viéti'a. Deci aci se póte esplicá apoi pentru-ce se afla destui ómeni necapaci a se inaltia preste ace'a, ce nu cade nemijlocitu sub sêmtîrile loru, pentru-ce altii éra-si mai bucurosu se facu superstitiosi, decátu dreptu credintiosi. La toti acesti'a se póte aplicá sentinti'a Mântuitoriului dela Joanu 8, 47: „pentru ace'a nu credeti, pentru-câ nu sun-teti dela^m D.-dieu, cî din lume.“

A dóu'a cauza a necredintiei e *superb'a incredere in sine*. Adeca acei'a cari se radîma cu totul pre poterile loru debili, pre cunoscintiele loru restrinse si 'si intipuescu cà in mintea loru cea marginita posiedu totu adevurul. Eu nu credu nimicu, decátu ce-mi spune mintea mea si observu cu sêmtiurile mele, — dicu unii, cându e vorb'a despre misteriale cele sublime si adeveturile religióse, séu celu puçinu nutrescu acestu cugetu, si-lu aréta prin semne esterne, de-sî nu-lu esprima cu gur'a. — Ei tragu la indoiéla totu, ce ne spune revelatiunea divina, fara de a cugetá, cà ade-

verurile religiunii nu cadu între marginele naturii și a rațiunii, ci afara de acelea; pentru-că rațiunea noastră poate cunoște și pricepe numai lucruri naturale, înse puterea ei nu ajunge spre a afla adevărurile supranaturale ale religiunii. Dreptu aceia se poate afirma cu securitate, că fara revelațiunea divină, omii nu ar' fi cunoscutu nice unu adeveru religiosu, afara de acel'a, care e înscutu omului, cumcă exista unu Domnedieu. Tote celelalte se afla întrun'a regiune, de care nu ne potemu apropia, d. e. însusirile lui D.-dieu, persoanele, ceriulu, purgatoriulu, iadulu, judecat'a, învierea, ângerii buni și rei, crearea lumii, misteriu intrupării, răscurperarea, sântirea, grati'a și altele, care toate cadu afara de marginile naturii, și minte omenesca nu le-ar' fi potutu afla, fara descoperirea lui Domnedieu. — Asia e I. m. ! Domnedieu le-a descoperitu, și cine le crede, acel'a le vede și le cunoște, cine nu, rămâne în orbia și nesciintia și se lipsesce de tota mângaierea și fericirea sufletesca. — „Nebunilor și târâii cu anim'a a crede toate câte a graitu profetii,“ — s'ar' pot' dice necredintiosiloru acestor'a, cum a dîsu Mânt. celoru 2 invetiacei pre calea catra Emausu (Luc'a 24, 25). Voi sunteți debili și marginiti, cum poteti fi asia de superbi și incrediți în puterile vóstre? Óre toate le poteti strabate și pricepe, câte se întembla pre ceriu și pre pamântu, de și nu le poteti negá? Nu trecu mîi și mîi de lucruri pre dinaintea ochiloru vóstrii, la cari mintea vóstra stá pe locu, și cu tota istetimea nu le poteti esplicá, nu, pentru-că „cu greu cuprindemu ceea ce suntu pre pamentu, și cari ne stau înainte ochiloru le aflamu cu ostenea, dar' cele ce suntu în ceriu cine le va cercá,“ întréba Intielept. la c. 9, 16. — Nime. — Cu atátu mai puçinu necredintiosii, cari nu suntu în stare a se cunoște pre sine, nu potu cuprinde lumea séu ordinea cea visibile, necumu se întieléga ordinea supranaturale cea eterna a lucrurilor divine. Vedeti I. m. ! acesti'a suntu plag'a omenimei, cari lucra în detrimentulu moralitatii atunci, cându néga adevărurile, ce nu suntu basate pre auctoritatea omenesca, ci pe auctoritatea lui Domnedieu.

A trei'a cauza a necredintiei e perversitatea inimii și a vietii la multi omii. Ací se întielegu cerbicosii și cei

invechiti in pecate, asupr'a caror'a adeveturile cele inalte ale credintiei si religiunei arunca un'a lumina prin carea li se descopere necurati'a, nedreptatea si reutatea loru, un'a lumina, in care ei nu se potu vedé pre sene, un'a lumina in care ei aparu urîti si diformi. Acumu in locu de a se despretiui pre sine, ce ar' fi fórte naturalu, — in locu de a se judecá pre sine si a se emendá, urescu mai multu lumin'a si 'si intipuescu, cà ace'a e numai o lumina falsa séu nula „Ei iubescu intunereculu mai multu decâtu lumin'a, fiendu-cà faptele loru sunt rele,“ dice Mantuitoriulu la s. Joanu 3. 19. — Sclavulu pecatului cugeta, 'si intipuesce, cà nu privesce ochiulu celu sântu si a-totu-vediutoriulu la faptele lui, nu este un'a justitia resplatitória in ceriu, tiêne de vorbe góle tóte câte le aude dela invetiatorii credintiei, despre mustrarea conscientiei in ór'a mortiei, despre judecata si pedepse.

Éta la câta orbia sufletésca ajungu unii ómeni, cari nu vréu nice se audia de s. Scriptura; ma vorbescu cu despretiu despre ea, si cá se-si ascunda reutátile in aroganti'a loru, lauda progresulu filosofiei dela Pitagor'a pâna la Cantu; Fichte, Schelling si Hegel, nesciendu, cà e unu labirintu de incurcaturi, in care numai puçini potu strabate, spre a-lu parasi éra-si cu indoiala despre ori-ce adevetu.

II.

Despre obiectulu credintiei nóstre, care este Isusu Christosu D.-dieu-Omulu, isvorulu si intemeiatoriulu religiunei crestine, voi aduce numai un'a nota, si voru amutí tóte gurile necredintiosiloru, adeca: universalitatea invetiaturei si a vietiei s'ale. — Inainte de Christosu nice unu omu nu au cugetatu la invetiarea tuturoru gintiloru. Afara de Moise nu vei aflá nice filosofu, nice legislatoru, care se fi tiênutu posibila instructiunea generale macaru a unei natiuni. Filosofii vechimei 'si deschideáu scólele numai pentru unu micu numeru de scolari. Castrele preotiesci ale Egiptului, Persiei si Indiei din scienti'a lucrurilor divine si umane faceáu unu secretu impenetrabilu pentru omulu de rêndu.

Legislatorii religiosi si politici 'si restringeáu tóta activitatea la educatiunea si redicarea unei singure clasi, carea erá apoi clas'a privilegiata, si cá atare aveá domnire mai

multu séu mai puçinu absoluta preste mass'a poporului. In scurtu religiunea erá la ei midilocu, éra nu scopu. — Din contra Isusu Christosu trimite pre apostolii sei in tóta lumea dîcîndu: „mergeti, invetiati tóte poporale!“ Inse in datinele loru, in institutiunile loru cetatienesci si politice, respectati totu ce nu e in disonantia cu legea mea. Prin urmare din tóte legile religióse evangelistulu e uniculu, care potù face pre poporu se se intieléga, se se unésca fara de a-si pierde individualitatea nationale.

Inse nu numai invetiatur'a Mântuitoriului e universale, ci si viéti'a, càci începêndu dela pester'a din Viffeimu pâna la muntele Calvariei, viéti'a Rescumperatoriului cuprinde in sine viéti'a omenimei intregi cu tóte conditiunile ei. Acést'a ni-o aréta fórte bine s. Augustinu in opulu „de catechisandis rudibus“ c. 22. Dar' nu mergu asia departe, nice nu me provocu la persóne sânte séu basericesci, pentru-cá se dispara si umbr'a de partialitate din ochii necredintiosiloru, ci me restrîngu la inceputulu seclului nostru, provocândume la doi barbati civili renumiti pre alte terenuri, anume: unulu renumitu in artea literara si filosofica, altulu in artea militara si belica, dar' numai pre terenulu, basericescu nu; si cu tóte aceste marturisirea loru de credintia in Isusu Christosu atátu e de mare, câtu póte sierbí de modelu toturorur fantasticiloru si rationalistiloru moderni.

Scriitoriulu francesu si secretariulu de statu Bonald in opulu: „teori'a potestatiei civile si religióse“ ast'feliu vorbesce catra filosofii Europei: „Alti legislatori au datu precepte, Isusu Christosu dà exemple. Pre Num'a, Solon si Lycurg i-audi, pre Isusu Christosu 'lu vedi; 'lu vedi in tóte impregiurarile si pusetiunile, in care se póte aflá vreunu cetatianu pre pamêntu, cá prototipulu toturorur statelorur si conditiuniloru vietiei. 'Lu vedi in societatea politica, si religiósa, cá omu privatu, cá barbatu cu viétia publica, in linisce, in mişcare, in relatiune cu Domnedieu, in relatiune cu ómenii, in ocupatiuni esterne, in adunari si la rogatiune. — In familia e fiu cumnatu si amicu, in societatea politica supusu si domnu absolutu, in societatea religiósa ascultatoriu si auctoritatea suprema. Luà parte la més'a avutilorur si gustà miseri'a sermanului, avù discipuli, cari

'lu ascultáu, si calumniatori cari i stricáu védi'a, poporulu voiá se-lu faca rege si inimicii 'lu ucisera. In scurtu Isusu Christosu nu representéza numai unu omu singuraticu, pentrucà nime nu se póte affá in tóte conditiunile si pusetiunile vietiei, ci representéza omenimea intréga, si acést'a e unulu dintre semnele caracteristice, cà e rescumperatoriulu toturoru ómeniloru.

Ér' captivulu dela S. — Elen'a, vediéndu cà consoçii sei nu voiescu se recunósca in persón'a lui Isusu Christosu, decátu unu geniu extraordinariu le díce: — „Minunea cea mai mare a lui Isusu Christosu este imperati'a iubirei. Numai lui Isusu Christosu i-a succesu a redicá animele ómeniloru pâna la cele invisibili si pâna la sacrificarea celoru temporali. Numai Dênsulu a creatu un'a legatura intre ceriu si pamêntu. Toti acei'a cari intru adevêru credu in Dênsulu sêmtiescu acésta iubire miraculósá, supranaturale si sublima: un'a aparitiune inexplicabile acést'a, spre ce nu suntu capace nice ratiunea, nice poterile omenesci, unu focu sântu pre care nice unu têmpu câtu de viforosu nu-lu póte stînge ori tiermurí. Acést'a e ce admirezu mai cu séma (díce captivulu) si ce ni demustra absolutu divinitatea lui Isusu Christosu. — Departe se fia, cá se facu comparatiune intre entusiasmulu ostasiloru miei si intre iubirea crestina, cari suntu atátu de diverse, cá si causele loru. Inse spre a aprinde acelu entusiasmu erá de lipsa persón'a mea, tonulu séu cuvêntulu meu; — dá, eu am ace'a putere farmecatória, dar' nu o potu comunicá nimenui, cu atátu mai puçinu posedu misteriuulu, de a-mi eternisá numele si iubirea mea in animele ómeniloru. Acum fiendu ferecatu de aceste stânci, cine cugeta la mine? cine se lupta si câsciga regne pentru mine? cine mi-a remasu credintiosu? unde suntu curtesanii miei? unde amicii miei, afara de voi 2—3, cari me consolati in esiliulu meu. Ce abisu intre miseri'a mea si regnulu celu eternu a lui Christosu, care se predica, se lauda si adoréza in tóta lumea, e iubitulu si traiesce in eternu; insémna acést'a a morí? nu insémna acést'a mai multu a traí?...“

Imperatululu tacù, si fiindu-cà adjutantulu lui Bertrand, nu-i respunse nimicu, i dîsè: „déca tu nu pricepi cà Is. Christosu e Domnedieu, atunci nu am avutu dreptu a te face

generalu. Éta! marturisirea unui barbatu, care inca n'a disparutu din memori'a popóraloru Europei!

Deci din cele aretate v'ati potutu convinge I. m.! câtu de tare ratacescu acei'a, cari se incedu in poterile loru marginite, si numai ace'a alegu, ce convine cu capriciele loru. Alocutiunea binevoitória a Mântuitoriului câtra s. Tom'a: „nu fi necredintiosu, ci credintiosu“, a-si dorí se atinga tóte animele cerbicóse, — se se judece pre sine cei ce se clatina in credintia si se se întórca cá s. Tom'a strigându cu parere de reu si covingere sincera: „*Domnulu meu si Domnedieulu mieu!*“ Aminu.

Basilíu Ratiu,
vicariulu Fagarasiului.

Predica pre Dominec'a Mironositieloru.

„Cine va resturná pétr'a de pre usi'a mormêntului?“ se întrebáu femeile portatórie de miru, la s. Ev. Marcu c. 16. v. 3.

Cu tóte cà au trecutu 14 dîle dela invierea Domnului nostru Isusu Christosu si a nóstra in privinti'a sufletésca, totu-si baseric'a fórté intieptiesce a statoritu, cá astadi éra-si se se cetésca un'a evangelia de a invierei, pentru-cá se ne aducemu aminte de opulu rescumperarei nóstre sufletesci, si se nu perdemu din vedere asia curându scopulu, pentru care s'a scoboritu la noi Fíiulu lui Domnedieu, s'a in trupatu, a patimitu, a moritu si a trei'a dí a inviatu. S. evangelia de adi amintesce de 3 femei evlavióse: Mari'a Magdalen'a cá modelu de penitencia, Mari'a mam'a lui Jacobu consângéna cu prea sânt'a Fetióra Mari'a, si Salomi'a mam'a fiiloru lui Zevedeu; dar' a mai fostu si altele mai multe, cari sierbiáu Mântuitoriului, cari concomitáu famili'a cea sânta si o ajutáu din averile loru, precumu Joan'a, Susan'a, Veronic'a si sororile lui Lazaru. Tóte aceste fiendu la serbatória Pasciloru in Jerusalimu luara parte la suferintiele Preacuratei Fetióre Mari'a pentru Fíiulu seu celu Domnediescu, si prin vêrtutíle loru, prin pietatea, zelulu si devotamentulu loru, prin credinti'a, sperarea si iubirea, ce o

aveáu catra Isusu intru atâ'ta s'au distinsu, câtu baseric'a nôstra a instituitu serbatóri'a de adi intru onórea si ámintirea loru, pentru-cá de-o-parte se ni revóce in memoria invierea cea stralucita a Mântuitoriului si ajutoriulu seu divin, de alta parte se ne indemne la pietatea si vêrtutîle femeiloru acelor'a, despre cari pâna-ce ve voiu vorbí, ve rogu de atentiune!

I.

Amesuratu predîceriloru lui Isusu, cari suna. „stricati baseric'a acést'a si in trei dîle o voiu zídí,“ si éra-si „precum Jon'a a fostu in pântecele chitului 3 dîle si 3 nopti, azia va fi Fíiulu omenescu in sênulu pamêntului,“ sosesse momentulu invierei, si sântulu sufletu a lui Isusu cu totulu stralucindu de marire, se re'ntórcce din limbu, de unde a scosu sufletele dreptiloru, ce-lu asceptáu cu ardóre, vîne la mormêntu si luându-si sântulu trupu, i-imparte stralucirea, ce a preintipuitu-o la schimbarea façiei pre muntele Taborului. O, ce frumsetia încântátóre! lumin'a unei dîle serine de véra e numai umbra intunecósa pre lânga splendórea corpului seu celui glorificatu; càci Mântuitoriulu acumu nu e mai multu omulu doreriloru fara splendóre si frumsetia, precum l'a vediutu Isai'a profetulu; cà acumu e Acel'a, pre care salutândulu Davidu de departe 'lu numesce: celu mai frumosu dintre fii ómeniloru. Din sânt'a Lui cósta, din mâni si petióre, din cari au cursu atâ'ta sânge pre cruce, isvorescu acum riuri de radie stralucitóre. Si apoi precum ni spune s. scriptura de unu erou alu vechimei, cà fiendu inchisu in cetatea Gaz'a, s'a sculatu dupa mediulu noptiei, a ruptu incuietorile cele de metalu, redicâ din tîtîni portile cele de feru sí le duse pre unu munte; chiar' azia, má inca mai multu se intêmplà in nóptea spre Dominec'a Pasciloru nôstre: Mântuitoriulu omenimei a ruptu incuietoriele mortiei, a redicatu din tîtîni portile ei si le-a dusu in triumfu. Pre Dênsulu nu-lu potù retiené piétr'a, càci erá scutitu de tóta vin'a, de totu pecatulu; prin urmare s'a inviatu cu corpu stralucitu si chiarificatu, asecurându-ne si invierea nôstra; si acést'a minune a minuniloru o sêmtí intrég'a natura, o sêmtí pamêntulu, cà se cutremurà, o sêmtí ceriulu, cà-si tramise

ângerulu seu, carele cá unu fulgeru se scoborí, restorná piétr'a si spaimentá pre pazitorii, ce eráu in giurulu mormântului, cari reculegându-se au si fugitu.

Éta cum s'a inviatu mântuitoriulu! de ace'a dîce si s. Joanu evang.: „demnu esti Dómne a-Ti luá marirea, onórea si poterea“ Apoc. 4, 11, — „câci Te-ai junghiatu si ne-ai rescumperatu lui Domnedieu cu sângele teu“ Apoc. 5, 9; ér' Isusu in Apoc. 1, 18, dîce: „am fostu mortu si éta sum viu in vecii veciloru.“

Nu incape indoiala, cà nimenea n'a suferitu atâtea doreri, atâtea sageti intru anim'a s'a, cá Prea Sânt'a Vergura Mari'a, vediëndu torturele si mórtea Fíiului seu, de ace'a de cându s'a departatu dela mormentu, in continuu eschiamá cu psalmistulu: „descéptate marirea mea!“ Ps. 46, 9; ér' Fíiulu i respundeá: descéptá-me-voiu desu de deminétia; si e lucru naturalu, cà Mântuitoriulu dupa gloriós'a s'a inviere se aretà mai antâiu Prea iubitei s'ale Mame. O, ce bucuria! ce aspectu miscatoriu, a vedé pre Isusu cum mângaiia pre mama s'a, cum i sterge lacremile, cum o remunereza pentru dorerile cele mari, ce le-a suferitu sub lemnulu crucei!

Nu voiu mai descrie si specificá cele 9 aretari ale lui Isusu facute dupa inviere femeiloru de adi, apostoliloru si la preste 500 de invetiacei, nice despre instruirea loru in tîmpu de 40 de dîle, câci aceste suntu cunoscute din evangeliile cari le cetimu in tóte dominecile la mánecatu; ci cá se trecu la pietatea femeiloru, notezu mai antâiu ace'a impregiurare, cà dîu'a pre tîmpulu lui Moise se impartieá in 6 parti neegali, anume: 1) auror'a séu crepusculu de demanétia, Jobu 3, 9; 2) demanétia, cându se ivesce sórele pâna càtra ór'a a 9-a Gen. 19, 15; 3) caldur'a dîlei, I. Reg 11, 11; 4) média-dî, Gen. 3, 8; 5) vîntulu, care in regiunile cele calde sufla câtev'a óre inainte de apusulu sórelui, Gen. 3, 8; si 6) sér'a cu apusulu sórelui. Acestea sciendu-le nu ne va vení batatoriu la ochi ce'a ce dîce s. Evangelistu despre femei, cà au ajunsu la mormentu „fórte de demanétia, resarindu sórele.“

Domineca dar' fórte de demanétia au mersu femeile cele evlavióse cu miruri binemirositóre la mormântulu lui

Îsusu. Scopulu loru fù se-i inbalsameze s. corpu fiindu-cà in Vinerea patimiloru la inmormântare nu fusera pregatite. Ele voiáu se-si mai arete inca odata reverinti'a fația cu Invetiatoriulu loru ; dar' ce ajuta propusulu, dorulu si vointi'a loru? nu jace pre usi'a mormântului un'a pétra de totului totu grea? nu e prevediuta cu sigilulu oficiosu? nu stà o vigilia din cohortea romána? tóte acestea le sciáu ele, inse nimicu nu potù impededá zelulu si iubirea loru, càci „iubirea tóte le crede, tóte le speréza tóte le sufere,“ dîce s. Paulu I. Cor. 13, 7; si-asia din unu indemnu internu, din doru fierbinte pléca spre munte, necugetându la nice unu periclu. Unic'a temere o aveáu, cà nu-si voru ajunge scopulu pentru piétr'a cea mare, de ace'a se intrebáu pre cale: „cine va restorná nóue piétr'a de pre usi'a mormântului?“ dar' mari suntu lucrurile prevedintiei divine, pedec'a loru s'a delaturatu, intrarea erá libera, si ângerulu celu infricosiatu s'a retrasu in mormântu; cu multa precautiune merserà femeile in laintru, si s'au infricatu vediêndu unu têneru in vestimente albe, séu dupa s. Luc'a, doi teneri, pentru-cà cei cresci nu imbetrânescu, — in vestimente albe, ce insémna pace si bucuria. Angerii au fostu tramisi spre a mângaiá pre femei, temerea a li-o delaturá si a le convinge despre invierea Mântuitoriului. Deci desî nu si-au ajunsu ele scopulu propusu, totusi Mantuitoriulu, carui'a i placeá ori-ce fapta buna, li resplatí iubirea loru prin o alta imbalsamare mai pretiósá, prin imbalsamarea spiritului, împlêndu-le de un'a bucuria si mângaiere nespusa prin aretarea s'a.

Éta I. m.! ce resultatu are diliginti'a si zelulu de a âmblá pre calea mântuirei, càci déca Domnedieu inspira cuiv'a o fapta buna scie aflá si mijlócele spre a delaturá pedecile prin ajutoriulu prevedintiei s'ale. Domnedieu tramise darulu si ajutoriulu seu si pentru femei, Domnedieu tramite ajutoriulu seu si pentru noi, numai se colucramu si se ne facemu demni de acel'a, cu atátu mai vêrtosu, cà debilitatea si puçinatatea nóstra atátu e de mare, câtu fara de ajutoriulu divinu nu potemu face nimicu salutaru, precum ne invétia s. Paulu la Rom. 9, 16: „nu este nici a celui ce voiesce, nice a celui ce alérge, ci a lui Domnedieu celui ce se indura;“ si éra-si la Filips. 2, 13: „cà Domnedieu este, carele lucréza intru voi si a voi si a lucrá dupa bunavointi'a s'a.“ Ér' s. Ber-

nardu ne invétia: „déca Domnedieu lucréza intru noi aceste 3: a cugetá binele, alu voi si alu indepliní, atunci prim'a lucrare o face fara noi, a dóu'a cu noi, a trei'a prin noi.“ De unde urméza cá fie-care, déca se intereséza de fericirea s'a, trebue se conlucre, si se se silésca a face fapte bune, si a-si implení detorintiele chiamarei s'ale.

II.

Pietatea cá vêrtute presupune credinti'a, sperarea si iubirea, si se manifestéza prin zelulu si punctuós'a implinire a tuturor detorintieloru nóstre din iubire catra Domnedieu; si subiective luatu se numesce vêrtute crestina séu religiositate. Pietatea e un'a dintre vêrtutíle cele mai frumóse; e decórea tinerimei si aপরতী'ia nevinovatiei, duce pre tēneru la intieptiune si-lu pazesce de levitate; ea maresce activitatea barbatului si i sântiesce ostenelele si intreprinderile; e radiēmulu si asilulu betrānului, ea e corón'a si ornamentulu celu mai pretiosu alu femeiloru. Pietatea câsciga respectulu, increderea si iubirea altoru ómeni, si prin o potere misteriósa léga animele multor'a

Pietatea încātu e espresiunea adeveratei temeri de Domnedieu, cu dreptulu se numesce mam'a tuturor vêrtutiloru; si togm'a pentru ace'a pre unu omu evlaviosu 'lu tiēnemu de celu mai onestu si mai vêrtuosu; togm'a pentru ace'a valórea morala a omului o computamu mai multu dupa mesur'a pietatiei. Pentru ace'a crestinii nu trebue se umble dupa aparintia, ci dupa pietatea cea adeverata, pentru-cà numai asia voru gustá din fructele ei cele placute Inse lumea e sucita, omulu cauta mai multu la cele esterne, se multiamesce cu aparinti'a esterna a vêrtutiei, si neglege esenti'a ei cea adeverata. Dar' este unu judecatoriu dreptu, care vede anim'a, — aduca-si amente de acest'a, urmeze esemplulu publicanului, care a mersu se se róge in baserica, si a femeiloru din s. evangelia de adi! si atunci mai usioru se va ferí de superbia, va devení unu cetatiēnu onestu, parinte conscientiosu, si in fie-care pusetiune unu crestinu dupa voi'a lui Domnedieu. Cá mijlocu recomandaveru la tóte aceste este pretiuirea si folosirea tēmpului in lucruri bune si oneste, alu pretiui dīcu, precum 'lu pretiui Senec'a, care

Iacremá cându vedeá pre altii, cá-lu petrecu in desiertu, a-lu pretiuí cá s. Pavelu apostolulu, carele numesce nebuni pre acei'a, cari nu se silescu a-lu rescumperá, si a-lu folosí in fapte bune si placute lui Domnedieu dupa esemplulu femeiloru pie de adi.

In fine vi este cunoscutu I. m. ! din cartea facerei, cá proptoparintele Adamu fù alungatu din paradisulu pamêntescu pentru neascultare, si Domnedieu a pusu inaintea usiei paradisului unu cheruvimu cu sabia de focu, de un'a parte cá se pazésca pomulu vietiei din midiloculu paradisului; ér' de alt'a cá se oprésca pre Adamu, déca ar' voi se se reintórca.

Nu me indoiescu, cá animele vóstre prin primirea ss. sacramente, cu cari v'ati impartasítu numai de curându, s'au strapusu in unu paradisu de vêtuti; nu me indoiescu, cá in midiloculu animei vóstre se afla pomulu vietiei, vréu se dîcu: grati'a vivificátore, carea ni-o câscigá Mantuitoriulu pre lemnulu crucei. Nu me indoiescu, cá de pre animele vóstre e resturnata pétr'a cea grea, adeca pecatulu, nu! un'a singura dorintia a-si avé, cá acést'a viétia curata se-o pastrati si pre venitoriu, si acést'a se póte face numai atunci, cându la usi'a animei vóstre va fi unu cheruvimu, care se grigiésca de conservarea darului si a vêtutiloru, si pecatulu se-lu oprésca a se mai reintórce. Cheruvimulu acest'a e fric'a Domnului, cum dîce s. Jeronimu: „fric'a e pazitóri'a vêtutiloru.“ Amínu.

Basiliu Batiu,
vicariulu Fagarasiului.

Predica pre Dominec'a Samarinenei.

Venivá têmpulu si acum este, cându inchinatorii cei adeverati se voru inchiná Tatalui cu spiritulu si cu adeverulu, cá spiritu este Domnedieu, si cine se inchina lui, se cade se se inchine cu spiritulu si cu adeverulu. Ev. Joanu c VI. v. 23—24.

Sânt'a scriptura a Testamentului nou cuprinde faptele, minunile si invetiaturele, ce le-a facutu Mântuitoriulu totu-

roru ómeniloru fara distingere de sexu, conditiune, pusetiune si nationalitate. Intre doctrinele s'ale cele salutari si divine, mai însemnata este un'a, ce a datu-o lui Nicodimu, cându a mersu dupa esirea in publicu antái'a-data la serbatóri'a Pasciloru in Jerusalimu, si i aretà: „cà spre a se poté mântuí cinev'a, trebuie se se renasca din apa si din spiritulu sântu;“ a dóu'a e ce'a catra Samarínén'a din s. Evang. de adi, carei'a de-si erá straina, i aretà cele mai misteriose adeveruri, prin cari ne potemu câscigá salutea eterna, de esemplu a invetiá despre ap'a via, care e tipulu gratiei divine, versate in animile credintiosiloru, prin spiritulu sântu, — despre cunóscerea Mesiei, carele s'a fostu promis, cá va vení spre mântuirea cea spirituale a ómeniloru, si carele in dialogulu avutu cu femeí'a, se descopere atátu de chiar' prin cuvintele: „eu sum care graiescu cu tine,“ câtu femeí'a la momentu se conviuse, crediù si aduse si pre altii la credintia; dar' mai cu séma o invetià pre femeia despre Domnedieu cá e spiritu, si cá atare e in totu loculu, ori unde ne insoçiesce, ne vede si ne scie faptele, cugetele si sântie-mintele nóstre; de aci apoi i demustrá, cá adoratiunea si cultulu ce se cuvine lui Domnedieu inca trebuie se fie spirituale, ér' nu superstitiosu si falsu cá a Samarineniloru pre muntele Garisimu, nici tipicu si esternu cá alu Judeiloru din Jerusalimu. Asia dar' in opusetiune cu cultulu Samariténu si Judaicu celu localisatu, ne invétia Mântuitoriulu, cá cultulu religiosu alu crestiniloru se va estinde preste totu paméntulu si va fi adeveratu, internu si spirituale, conveniente cu obiectulu de adoratiune — „câci spiritu este Domnedieu, si cine se inchina lui, se cade se se inchine“ — cu spiritulu si cu adeverulu.“ Deci adoratiunea cu spiritulu si cu adeverulu, cum ne propune s. Evangelia de adi, va fi materi'a vorbirei mele. Fiti cu atentiune!

I.

Déca a-ti fostu atenti la cetirea s. Evangelie, séu celu puçinu la cele espuse pâna aci, atunci a-ti potutu observá, cá conceptele: „spiritu si adeveru“ stau in opusetiune cu „munte si Jerusalimu;“ inse in s. Ev. immediatu precede cuvântulu „inchinare“ de 5 ori, si in totu loculu are sensu

de: a. adorá prin sacrificia aduse; prin urmare in acestu sensu trebuie se se iee si in loculu alu 6-lea unde se díce: „se voru inchiná Tatalui cu spiritulu si cu adevverulu;“ si atunci intielesulu respunsului ce l'a datu muierei Salvatorele omenimei va fi acest'a: voi nu ve-ti mai adorá pre Tatalu prin sacrificia paméntesci, sêmtiuali si sângeróse de animalia, cì prin sacrificia spirituali-suprasêmtiuali si nesângeróse; nu prin cele ce suntu numai umbr'a celoru venitórie, cì prin sacrificie adevverate, — si acestea din cauza, cà Domn-dieu e spiritu, si de ace'a numai sacrificia spirituali si curate i placu; ér' cele materiali si intipuitóre numai intru atât'a le concede, încâtu representéza sacrificiulu celu sântu si sublimu. E de sciutu, cà esplicarea cuvintelorú: „spiritu si adevveru“ in sensu morale, — cà adeca prin ele s'ar' intielege un'a adoratiune, ce stà numai in redicarea mintiei la Domn-dieu, si in cunóscerea adevverata a lui Domn-dieu si a preceptelorú sale, — nu e suficiente aci, fiendu-cà o atare adoratiune erá prescisa si in legea mosaica, si cunoscuta atâtu Judeiloru, câtu si Samarineniloru. — Prin urmare Mântuitoriulu descopere in femei unu modelu de adoratiune impreunatu cu unu sacrificiu, ce nu erá cunoscutu pâna atunci, ci numai intipuitu. Acest'a e prea s. sacrificiu alu Altariului, unulu si acel'a-si in essentia cu sacrificiulu lui Isusu de pre cruce, destinsu numai in modulu aducerei. Acest'a aveá de a-lu introduce Mântuitoriulu, cá celu mai omogenu si mai corespundietoriu fiintiei celei nemarginite a lui Domn-dieu, si l'a si introdusu oferindu-se pre sine Parintelui cerescu. — Acest'a e sacrificiulu celu curatu predísu de Malachi'a prof. (1, 10—11) ce l'a adusu baseric'a crestina totu-de-a-un'a prin ministrii sei, insoçitu de rogatiunile si laudele credintiosiloru, — asia dar' sacrificiu curatu si spirituale se intielege in sensu absolutu prin cuvintele: „spiritu este Domn-dieu, si cine se inchina lui se cade se se inchine cu spiritulu si cu adevverulu.“ Éta I. m.! motivulu, pentruce aréta Isusu Samarinenei, cà trebuie se inceteze adorarea prin sacrificia sângeróse de animale, si in loculu ei se se introduca o adoratiune spirituala pentru tóte timpurile. — Se vedemu acum in sensu relativu cum se intielege inchinatiunea cu spiritulu? — Domn-dieu e spiritu apoi

ce'a ce e mai nobilu in noi, ce e tipulu si asemenarea lui Domnedieu in noi, inca e spiritu sufletulu nostru ce ni l'a datu Domnedieu, de ace'a numai de acest'a i place, si-lu poftesce Domnedieu dela noi, precum ni l'a datu; prin urmare inchinatiunea nóstra trebue se consiste in supunerea si iubirea, in contritiunea si sacrificarea sufletului nostru Creatorului seu; dupa cum ne invétia prof. „sacrificiulu lui Domnedieu, spiritu umilitu, inima infránta si umilita Domnedieu nu va urgisi.“ Ér' Mântuitoriulu ne demânda: „Se iubesci pre Dlu Domnedieulu teu, din tóta anim'a t'a, din totu sufletulu teu si din totu cugetulu teu.“ (Mat 22, 37.) De unde se vede, cà anim'a nóstra carea e domiciliulu spiritului, trebue se fia curata si cu totulu dedicata lui Domnedieu, càci asia voiesce Domnedieu. Cá se sciti cum voiesce ascultati unu esemplu: — Alesandru Macedonianulu, dupa cum se scie, invinse pre Dariu Codomanu, acest'a tramise legati, cà se inchie pace, inse sub conditiune, cà nu voiesce a se supune de totu invingatoriului, cì numai a impartí imperati'a in diumetate; — la aceste respunse Alexandru: precum ceriulu are numai unu sóre nu doi, asia si imperati'a nu póte avé doi regi, deci séu te supune cu totulu séu te gata de lupta! Chiar' asia poftesce si Domnedieu dela noi, séu intréga anim'a séu nimic'a. Despre adeverulu acest'a ne invétia Mântuitoriulu la s. Mat. 6. 24: „nimenea nu póte serví la doi domni, càci séu pre unulu va iubi si pre altulu va urí, séu de unulu va tiené si de altulu nu va grigi.“ Ast'a a fostu caus'a pentru care despre-tiuiáu mai cu séma Judeii pre Samaritani, fiendu-cà acesti'a sierbiáu si lui Domnedieu si Domnedieiloru Asiriani.

Asia dar' chiamarea nóstra cá crestini este: se iubimu si se adoram pre Domnedieu Tatalu, precum ne-a invetiatu Fiiulu prin Spiritulu sântu, càci scrisu este: „Domnului Domnedieului teu te vei inchiná si lui singuru vei sierbí.“ (Mat. 9, 10.)

II.

E lucru neaudítu I. m! cá mam'a cea onesta, mai frumósa si mai nevinovata se nasca totu-de-a-un'a fíic'a cea mai monstruósa si mai uríta; si totusi e asia. Sciti ce mama e

ace'a?! este adevărul și fi'a este ur'a, de aci maxim'a cunoscută: „adevărul naște ur'a.“ Fiindu-că între oameni nemicu nu e mai urîtu și mai neplăcutu, decâtu adevărul, și din contra nimicu mai comunu și îndatinatu decâtu falsitatea; fă-mi permisă a ve aretă în specialu; ce e adevărul? și cum se pretiuiesce séu mai bine despretiuiesce din partea multor'a?

Adevărul în sensu biblicu e însuși adevărul eternu Mântuitorulu nostru Isusu Christosu, după cum ne învăță dînsulu la s. Ioanu 14, 6: „Eu sum calea, adevărul și viațea“, care atât'a însemnează după S. Bernardu: că Christosu e calea pe care are să mîergă ori-ce creștinu, e adevărul la care trebuie să ajungă, și viațea în care trebuie să petreacă; e calea fără eróre, adevărul fără falsitate și viațea fără mörte, e calea în exemple, adevărul în promisiuni și viațea în remuneratiune.

Ér' în sensu morale, prin adevăr se înțielege: religiunea, credințea creștină, ori-ce doctrină adevărată, marturisirea sinceră, fidelitatea ș. a., așa cătu definițiunea se pöte precisă estu modu:

„Adevărul e un'a vîrtute ideală, care însuflețiește tóte relațiunile bine ordinate,“ și apoi pe bas'a definițiunei se botéază cu diverse nume, după diversele lucruri și împregiurări ce însuflețiește, d. e. în școle se numește științea; în vorbire veracitate; în viațea probitate; în conversațiune sinceritate; în ținerea promisiunilor fidelitate; ér' în tribunale are frumosulu nume de justiția, care stă în voi'a nestramutavă de a dá fă-carui, ce-i compete. Éta I m.! ce însemnatate are adevărul, și Domnedieu așa 'lu iubesc, că pe sine însuși, pentru-că: „Eu sum adevărul,“ dîce Cuvîntulu eternu, de ace'a se poftesc la adoratiune, că unu ce absolutu necesariu, și „cine se închină se cade să se închine cu spiritulu și cu adevărul.“

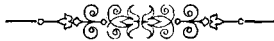
Atătu de pretiuă eră acéști'a vîrtute și la păgâni, încătu Plato, mai vrea a-i pune tabernaculu în sör, dîcîndu că e izvorulu luminei și a clarității; ea a fostu totu-de-a-un'a, ace'a, pentru mințea, anim'a, conștiințea și judecat'a omulu, ce e rădăcin'a pentru arbore, ochiulu pentru corp. Pentru ace'a adevărul trebuie să fă totu-de-a-un'a: „ornamentulu

preotiloru," „câci buzele preotului voru pazí scientia, si lege voru cercá din gur'a lui.“ (Malach. 27) Trebuie se fia un'a piétra scumpa de pre corónele Domnitoriloru, „câci regele, care judeca pre sermani dupa adeveru 'si va stabilí tronulu in eternu“ (Prov. 29. 14.), si a trei'a trebuie se fia frumseti'a tuturoru ómeniloru, de ori-ce etate, sexu, profesiune si pusetiune, dupa maxim'a lui Isocrate din Aten'a: „totu-de-a-un'a asia se iubesci adeverulu, câtu cuvintele t'ale se fia mai demne de credintia decâtu juramentele altor'a.“

„Se nu te parasésca nice odata adeverulu, léga-lu in giurulu gâtului teu, si scrie-lu pre tabl'a animei t'ale, si vei aflá charu si recunoscientia inaintea lui Domnedieu si a omului.“ Prov. 3, 3—4. Acum cá se avemu un'a icon'a chiara despre tinerea adeverului intre ómeni si cu deosebire intre crestini, ar' trebui se examinamu viéti'a si relatiunile ómeniloru chiar' dela tîmpulu cându a convorbitu Christosu cu samarinean'a, si asia succesive se descindemu pâna in presente; inse acést'a incercare ar' fi prea vasta, ostenitóre si cere tîmpu, de ace'a abstragu dela dîns'a, si observezu numai cá prin trécatu, cá mai de multu aveá mai mare valóre si auctoritate adeverulu inaintea ómeniloru, decâtu in seclulu celu caracterisatu alu luminei si civilisatiunei, — atunci se tie-neáu promisiunile si cuvêntulu de onóre cu constantia cá unu Atiliu Regulu cu Cartaginenii; bá eráu gat'a a si morí pentru adeveru cá s. Joanu Botezatoriulu si miile de martiri, astadi tóte suntu numai formalitati esterne, vorbe dulci, fapte amare, adeverulu e mascatu. E problematicu a aflá séu a gâcí caus'a acestor'a, de nu cumv'a civilisatiunea cea laudata a adusu cu sine si acestu morbu lipitosu? Destulu de dorerosu e, cá lingusirile suntu la ordinea dîlei si au mai mare trecere, decâtu sinceritatea, mintiun'a se preferesce adeverului, — insielarea n'are margini; bá suntu si de acei ómeni, cari cu calculu invétia art'a de a se simulá, calumniá, numai se prevéda vre-unu folosu, séu din dorulu de-a stralucí. Inse mai periculosu decâtu toti pentru societatea omenésca este amiculu prefacutu, pentru-câ acest'a sub larv'a amicitiei cunoscându-ti defectele, mai multu 'ti póte stricá, decâtu inamiculu dechiaratu, — despre acestu soi de ómeni díce Aristotele: „care se preface amicu si nu e,

e mai reu, decâtu celu ce face moneta falsa.“ Apoi e lucru cunoscutu, că falsificatorii de moneta se pedepsescu aspru, uneori chiar' cu mórte, — de cumv'a sar' întêmplá ast'a si cu amicii si ómenii falsi, de buna séma ar' fi lumea mai fericita, pentru că nu ar' avé atâtea certe, discordii si imparechieri si alte câte rele si calamitati. Vedeti I. m.! Tóte defectele ácestea nu suntu nice decumu semne de un'a cultura adeverata a animei, cì de decadintia morale, suntu pecate care Domnedieu mai curîndu séu mai târdiu nu le lasa nepedepsite, pentru ace'a rogative adeseori lui Domnedieu cá se ve ferésca de seducatori, — nesuitive pre lînga alte scientie a ve cultivá anim'a dupa spiritulu religiunei lui Christosu. Fiti tari in credintia, fiti sinceri intru tóte, si spuneti adeverulu, căci acest'a e dela Domnedieu si trebue se invinga, si atunci ajutoriulu divinuu va fi cu voi intru tóte ocupatiunile vóstre, dupa cum ne-a pómisu Salvatorele dîcîndu: „Unde suntu doi séu trei adunati intru numele mieu, acolo sum eu in midiloculu loru.“ (Mat. 18. 20.) Aminu.

Basiliiu Ratiu,
vicariulu Fagarasiului.

Din confessiunile séu marturisirile s.-lui Augustinu.

VII.

Ur'a lui catra studii, mai alesu catra l. greca
Caus'a ácestei ure, studiile ce-i placeáu mai bine.

Dar' chiar' nici in vrêsta de baiatu, cându mai puçinu se temeáu pentru mine decâtu in junetie, nu 'mi placeáu studiele, si multu le uriám, pentru-cá me siliáu la dênsele. Cu tóte ácestea me imbuldiáu cu dênsele, si bine faceáu; totusi eu insu-mi nu faceám bine, pentru-cá nici-odata nu invetiám, de nu me siliáu. Nime inse nu face preste voi'a s'a binele, desi-i bine, ce ar' poté se-lu faca. Nu cei ce me imbuldiáu faceáu bine; cì bine mi se întêmplá prin Tine D.-dieulu meu! Pentru-cá acei'a n'aveáu altu scopu, decâtu se intrebuintiezu cunosciintiele, ce me siliáu se mi le câstigu spre a-mi saturá poft'a nesatiósa de lipsa bogata si

de onoru rusínatu. Tu inse, *inaintea carui'a toti perii capului ni suntu numerati*¹⁾, intrebuintiasi ratecirea toturoru, câti me indemnara la invetiatura, spre folosulu meu, ér' ratecirea mea propria spre pedéps'a mea, pentru-cà nu nevrednicu erám eu de pedépsa, unu asi'a de micu baiatu si unu asia de mare peccatosu! Prin acei'a dara, cari nu faceáu bine, 'mi facúsi Tu bine, si pe dreptu 'mi respatisi Tu mie peccatosului — prin mine insu-mi. Pentru-cà poruncitai Tu, si asia si este, cá ori-ce inima neasediata se-'si fia sie-si pedéps'a s'a propria.

Motivulu inse, din care uriám invetiarea limbei grecesci cá baiatu, nici astadi nu mi-e de totu chiar'. Pentru-cà elementele acele ale cetitului, ale scrisului si ale socotelei nu-mi eráu cu nimicu mai uríte si mai cu necasu decâtu tóta grecése'a. Totu-si de unde acést'a de airea, decâtu dela peccatu si dela desiertatiunea vietiei; de-óra-ce eu *erám carne si unu spiritu ratecitoriu, care nu se mai întórce*²⁾; pentru-cà negresitu mai bune 'mi eráu — fiindu-mi de folosu siguru — acele elemente, caror'a multiumescu, cà potu cetí ori-ce scrisóre afflu, si eu insu-mi potu scrie dupa placu, decâtu celelalte, la cari erám silitu se tînu in minte ratecirile cutarui Enea, pre cându de ale mele uitám, si se deplângu mórtea Didonei, fiindu-cà ea din iubire se lipsí de viétia, precându eu miserulu poteám suferí fara o lacrima, cà 'ti moriám Tîe, o D.-dieule, vietii mele!

Pentru-cà ce este mai miseru, decâtu miserulu, carui'a nu-i mila de sine insusi, si carele plânge mórtea Didonei, ce si-o facù in sa-si din dragoste catra Enea, a s'a propria inse casiunata prin ne iubirea t'a nu si-o plânge! O Domnedieule! lumin'a inimei mele, pânea gurei celei mai dinlontru a sufletului meu, poterea, carea se impreuna cu spiritulu meu si cu medu'a cugeteloru mele, nu Te iubiám pre Tine si 'mi bateám capulu dupa alte cele, departe de Tine; si pre celu necredintiosu 'lu aplaudáu de tóte partile. Pentru-cà amicitia lunei acesteia este necredintia catra Tine, si asia de tare o aplaudéza, incâtu omulu s'ar' rusíná, daca n'ar' fi si elu asia. Si preste acést'a nu me daoliám, ci pre

1) Mat. X. 30. — 2) Ps. 77, 39.

Didona mórta o plângeámu eu, carea se sinucisa cu pumnariulu¹⁾ Si pre Tine, parasindu-te cadiuì eu pamêntu la pamêntu. Si de cumv'a me opriáu a cetí acelea, erám tristu, pentru-cà nu poteám cetí despre ce'a ce jeliám. Atare nebunia o tiênu de invetiatura mai onorabila si mai folositóre decâtu ace'a, prin care invetiái eu a cetí si a scrie.

Ci acum'a se resune, o Domnedieule! vócea T'a inlontrulu meu! Nu asia-i, nu asia este! Intr'adeveru mai buna este invetiatur'a ce'a de-antâiu, decâtu acele. Mai aplecatu sum eu a uitá ratecirile lui Enea si tóte celelalte asemenea, decâtu cetirea si scrierea. Intr'ace'a vélu atêrna dinaintea praguriloru scóleloru gramaticale; totusi este acel'a nu atât'a simbolu alu demnitatii artei, câtu mai vêrtosu acoperemêntulu ratecirei. Nu mai potu strigá incontr'a mea, de cari nu me temu mai multu, fiindu-cà 'Ti marturisescu Tîe, o Domnedieulu meu, ce'a-ce 'mi inveselesce inim'a, si de buna voia 'mi hulescu càile mele cele rele, pentru-cà se iubescu càile T'ale cele bune. Nu mai potu strigá contr'a mea vëndietorii si cumperatorii de cunoscentie gramaticale, pentru-cà déca i-asi întrebá dreptu este, ce díce poetulu, cà Enea ar' fi mersu vre-odata la Cartagen'a? cei mai puçinu invetiati 'mi voru respunde: „nu scimu“; cei mai invetiati inse voru díce: „nu-i dreptu.“ Déca inse i-asi întrebá, cu ce litere se scrie numele „Enea,“ toti câti au invetiatu acést'a, 'mi voru respunde acuratu si dupa invoirea arbitrara, in întielesulu carei'a ómenii s'au unitu asup'r'a literiloru. Asemenea déca a-si întrebá mai incolo, care din dóue a-si poté uitá spre mai mare paguba a vietiei acesteia: cetirea si scrierea, ori acele nascociri poetice, cine nu vede, ce ar' respunde cine n'a uitatu de sene insusi?

Asia pecatuíi eu cá baetu, fiindu-cà cu dragu preferiám cunoscintieloru cestoru mai folositóre nebuniile acele; ori mai bine, aceste le iubiám si acele le uriám. Pentru-cà uritu cântecu 'mi erá: unulu cu unulu suntu doi; doi cu doi suntu patru;²⁾ din contra cea mai mare placere a vanitatii mele erá: calulu celu de lemnu plinu de ostasi inarmati, arderea Troiei si umbr'a Creusei.³⁾

¹⁾ Virgil. Aeneid. VI, 457. — ²⁾ Se vede, cà calcululu se invetiá pre atunci cantându-se in coru. — ³⁾ Virgil. Aeneid. II, 772.

Totusi pentru-ce uriám eu gramatic'a grecésca? De óra-ce cu multa iscusintia sciù Homeru se intretiese atari povesti, si dulci preste mesura suntu desiertatiunile s'ale; cu tóte aceste mie cá baiatu 'mi erá amaru. Eu credu, cà totu asia se intêmpla si baietiloru greci, cându trebue se studieze pre Virgilu celu latinescu in modu asia greoiu, cum am invetiatu eu pre Homeru. Negresitu greutatea de a invetiá o limba straina, stropì tóta dulceti'a limbei grecesci cá si cu fiere. Pentru-cà nu intielegeám cuvintele acele, si cu fiori si cu pedepse me siliáu amarnicu se le invetiu. Firesce cá pruncu micutiu nu cunoscusem nici cele latinesci; inse prin simpla ascultare le invetiái fara frica si fara chinu pre lânga gugulirea nutritóreloru, prelânga glumele celoru ce 'mi zîmbiáu, si pre lânga bunavoi'a celoru cu cari petreceám. Le invetiái fara sil'a chinuitória a invetiatoriloru ce te imbulzescu, fiendu-cà insasi inim'a me imbuldiá a 'si manifestá sêmtiemintele s'ale; ce nu potuì, nu invetiái decâtu câteva'a cuvinte; dreptu nu dela invetiatori, ci dela vorbitori, caror'a le vorbiám si eu, ori-ce sêmtiám.

Din destulu se vede de aci, cà liber'a rêvna de invetiatura 'ti dà mai multa putere la invetiare, decâtu astrîngere silnica! Totusi acést'a prin legile t'ale, o Domnedieule! impedece torentele acelei rêvne de invetiatura; prin legile intileptiunei t'ale, dela vérga invetiatoriloru pâna la ispitele martiriloru; fiindu-cà dupa orênduiél'a t'a se amesteca amaratiune mântuitória, carea ne rechiamo dela ace'a bucuria inveninata, in carea ne abaturamu dela Tine.

VI.

Versarea inimei catra D.-diu. Defaim'a educatiunei comune a copilariei si daun'a unoru cunoscintie.

Audî-mi Dómne! rogatiunea mea, se nu se stînga inim'a mea sub indreptarea t'a, nici se me ostenescu in marturisirea indurariloru t'ale, in cari mai smulsu de pre càile mele cele atátu de rele; cá se mi Te faci dulce preste tóte amagirile, caroru am urmatu odinióra, si se Te iubescu cu puterea cea mai interna, si se-ti imbratisiezu mân'a T'a

cu tóta caldur'a inimei mele si se me mântuiesci de tóta ispit'a pâna in sfêrsîtu! Pentru-cà éca! Tu Dómne! esti imperatulul meu si Domnedieuul meu! Tîe 'ti servésca totu ce numai invetiái cá baiatu. Tîe 'ti servésca ce vorbescu, scriu, citescu si socotescu. Pentru-cà cându invetiái nimercei, me pedepsiái si 'mi iertái in acele lucrari desierte pecatele desfaterei mele. Pentru-cà multe espresiuni folositóre invetiái eu in acelea, cari negresîtu se potu invetiá in lucruri nedesierte; si o cale mai sigura este acést'a, ce ar' trebúi se-o percurga baietii.

Dar' vai tîe, povoiu alu naravuriloru omenesci! Cine ti se va opune? Pâna cându inca nu vei secá? Pâna cându mai mênî pre fii Evei in ace'a vasta si furiósa mare carea abia o percurgu acei'a chiar', cari se urca pe corabi'a mântuirei? N'am cetitu eu in tine despre acelu Jupiter, tunatoriulu si adulterulu? Firesce cá ambele nu le póte; ci acést'a s'a facutu, cá sub mant'a tunatoriului nascocitu — autoritatea s'a se justifice imitarea adulteriului adevératu. Asculta carev'a dintre invetiatorii tredi pre omulu, carele formatu din ace'a-si pulvere, striga cu mare viersu: aceste le iscodí Homeru si transpuse ce-i oménescu pre diei; mai bine se fi transpusu ce-i divinu pre noi!¹⁾ — Mai corectu s'ar' díce: acél'a, ce-i dreptu nascocí acést'a; totusi atribúi dênసుlu ómeniloru nerusínati insusiri divine, cá faptele loru spurcate se nu apara de atari, si cá, ori-cine le-ar' face, se para a imitá nu atát'a ómeni nerusinati, câtu pre diei ceresci.

Si totu-si, o povoiu diavolescu! ómenii 'si arunca fii cu daruri in valurile tale, cá se invetie acést'a; si cev'a insemnatu se petrece, cându vorbescu preste ace'a publicu in piatia in faci'a legiloru, cari hotarescu afara de onorarie si plati anuale. Si tu vuiesci preste pietrile t'ale si resuni dicându: Aci se invétia cuvinte, aci se indeletnicescu in clocinti'a atátu de necesara spre convingere la pertractari momentóse, si spre cercetarea hotaríriloru judecatoresci! Da firesce! Déca n'am cunósce póte cuvintele: „Plóia auria si sênu, insielaciune si têmpluri ceresci,“ si alte spresiuni de feliulu acest'a, ce le affi scrise totu in acél'a-si locu;²⁾ déca

¹⁾ Cicero Tusc. l. 1. — ²⁾ Acolosi.

Terentius ¹⁾ nu produceá unu berbanu (omu de nemicu) tēneru, ce-si propuse pre Jupiter de mustra a desfrēului, privindu unu tablou, pre care se representa, cum versá — dupa traditia — acestu Jupiter o ploia auria in sēnulu Dianei, si cum insielá dēnsulu femeia prin atare sīretia? Si éca cum se imbarbatéza la desfrāu asia dīcūndu prin invetiatura cerésca! „Si ce dieu e acest'a!“ dīce elu, carele cutremura inaltulu ceriuriloru cu bubuitulu tunetului seu! Si eu debilulu omu se n'o facu acést'a? Eu o facūi firesce, si inca cu placere.“

Intr'adeveru nu prin descrierea de atari fapte rusīnóse se invétia mai usioru vorbele, cī omulu indemnatu prin vorbele aceste siguru va deprinde mai fara séma atari fapte. Nu vorbele le invinovatiescu; ele suntu vase alese si pretióse, cī vinulu ratecirei, ce ni se pune in trēnsele inainte prin invetiatori ametīti. Si déca nu beámu, capetámu bataia; si opriti erámu a ne provocá la vre-unu jude trédū. Si totusi eu, Domnedieulu meu! inaintea carui'a acumu 'mi aducu siguru aminte de acelu tēmpu, invetiái cu placere acést'a si 'mi casiună mie miserului bucuria; de ace'a me si numiáu baetu de buna sperantia.

IX.

Despre mintea s'a; desiertatiunea scólei; observarea reguleloru gramaticale si neobservarea legiloru d-dieesci.

Permite-mi acum'a, Domnedieulu meu, a dīce cev'a si despre ingeniulu meu, dārulu teu, si spre ce feliu de nebunī l'am intrebuintiatu. Cāmu grea problema 'mi puneáu mintiei mele si me impintenáu la ace'a prin premii de lauda si de distingere precum si prin fric'a de crāncena pedépsa. Anume se recitezu vorbele maniósei si daolitórei Junone, pentru-cā n'a potutu abate pre regele Teuriloru de catra Itali'a;²⁾ vorbe ce nu le-am audītu nici-odata dela Junone. Dar' siliti erámu noi ratecindu se calcamu pre urmele nascociriloru poetice si se peroramu in vorbire nelegata (prosa), ce poetulu dīsese in viersuri. Si apoi acél'a erá mai tare laudatu, carele sciá se esprime pornirile de mânia si de do-

¹⁾ Eunuch. act. 3 Sc. 5. — ²⁾ Virg. Aeneid. I, 32.

rere in cuvintele cele mai potrivite cu vrednici'a persóneloru nascocite, adeca imbracându ideile in vorbele cele mai cores-pundietórie.

Si óre pentru-ce, o adeverata viéti'a mea, Domnedieulu meu! pentru-ce erám eu, cându perorám, mai multu aplaudatu decâtu conscolarii miei si cei de-o vrêsta cu mine? Óre nu-'su tóte acele fumu si vêntu? Óre nu erá alt'cev'a, in ce se poteá indeletnici mintea si limb'a mea? Laudele t'ale, o Dómne, laudele t'ale in ss. scripturi ar' fi cuceritu inim'a mea si nici cându n'ar' fi devenitu prin farse (nimi-curi) prad'a rusinósa a duhuriloru rele dîn aeru. Pentru-cà nu numai intr'unu modu se aduce jertfa ângeriloru caduti.

Dar' ce mirare, cà umblám in desiértatiuni, si me departám de Tine, D.-dieulu meu, déca mi se puneáu de modelu ómeni, cari cându 'si espuneáu cev'a fapte nu rele prin cuvinte din intêmplare nu tocmai corecte, se rusínáu; ér' cându 'si povestiáu cu vêlfa desfrânarile in cuvinte corecte si potrivite, se laudáu? Le vedi aceste, Dómne, si *taci înduratu si milostivu si adeveratu.*¹⁾ Óre tacé-vei indelungu? Si nu scoti dejá acum'a din acést'a infricosiata prapastia sufletulu, ce Te cauta si insetéza dupa bucuriile t'ale si acarui inima striga catra Tine: *cautatám faci'a t'a, faci'a t'a Dómne, o voiú cautá.*²⁾ Pentru-cà departe de faci'a t'a ratacesce, cine pórtá in inima intunereculu pecatului.

Nici cu piciórele, nici prin intinderi de locuri se departa séu se re'ntórna catra Tine. Dóra si-a câscigatu acelu fiu mai têneru alu teu cai si caru, séu corabii, séu dóra sburà cu aripi vediate, ori 'si impleni calea cu pasi schimbatiosi, ca elu traindu in tíera straina rîsipí ce i-ai datu Tu la plecare? Parinte dulce ai fostu Tu, cându dedusi Tu inca si mai bucurosu celui ce se întórse in lipsa. Celu ce petrece dara in desfrânari, umbla in intunerecu, si este departe de faci'a t'a.

Cauta Dómne, Domnedieulu meu! cauta cu rabdare cá totu-de-a-un'a, cu câta grigia pazescu ómenii regulele statorite la litere si la silabe si primite dela vorbitorii de mai inainte, si cumu nu baga ei in séma regulele eterne ale

1) Ps. 102. v. 8 — 2) Ps. 26 v. 8.

mântuirei vecinice, regule primite dela Tine! Acést'a duce asia departe, încátu cine cunósce si invétia legile vechie ale suneteloru si ar' pronuntiá in contr'a gramaticiei d. e. „baba-tu“ (fara „r“) in locu de „barbatu,“ ar' casiună omeniloru mai mare neplacere, decâtu cându omu fiindu ar' uri pre omu contr'a porunciloru t'ale. Cá-si cându ai poté crede pre unu dușmanu de mai stricatiosu decâtu insasi ur'a ce te atítia in contr'a lui, séu cá si cându cinev'a alungându pre de-aprópele seu l'ar' nimicí mai tare, decâtu cum 'si nimicesce inim'a s'a prin dușmania.

Si intr'adeveru nu este sciintia mai profunda decâtu legea intiparita in consciintia, adeca: ce tîe nu-ti place, altui'a nu face.¹⁾

Cátu de tainicu esti Tu, unicu mare Domnedieu! Tu carele locuiesci in cea mai adénca tãcere intru cele inalte si dupa lege nestramutata trimiti cá pedépsa orbia asupr'a pofteloru pecatóse. Precându omulu care cérca marirea elo-cintiei, — stându inaintea omului judecatoriu incungiuratu de muitîme de ómeni, urmându pre dușmanulu seu cu cea mai infocata ura, — este fórté ingrigiatu, cá nu cumv'a se díca „dintre“ in locu de „intre ómeni“; dar' nu-i pasa, déca prin furórea mintiei va nimicí vre-unu omu dintre ómeni.

(Va urmá.)

V. Gr. Borgovanu.

Despre lucrarea pamântului.

— Discursu rostitu la adunarea gen. a desp. III. Sibiiianu a associatiunei trans. pentru lit. rom. tiênuta in Secadate. —

Nauta de ventis, de bobus narrat arator.

Adeca: corabieriulu are grigia de vânturi se le incun-giure, cá se póta calatori fara sfiala preste valurile viforóse ale marei, aratoriulu are grigia de semênaturile s'ale, sciindu cá dela acelea atêrna bunastarea si fericirea s'a. Si fiindu-cã pre noi ne interesédia mai multu punctulu alu doilea cu

¹⁾ Mat. VIII. 12.

semênaturile, ne vomu încercá in urmatóarele a ve atrage atentiunea asupr'a imbunatatírilor mai nóue introduse in tîmpulu din urma in agricultura.

Lucrarea pamêntului este fara indoiala cea mai vechiá ocupatiune a genului omenescu. Cá dovêda despre acést'a este de ajunsu a amintí, cá tocm'a ómenii cei dintâiu, Adamu apoi fiulu seu Cainu se ocupáu cu lucrarea pamêntului.

Agricultur'a au statu in mare védia si la vechii Romani. Industri'a si comerçiuu eráu la ei despretiuite si numite lucruri murdare si cá atari eráu incredintiate sclaviloru séu altoru speculanti. Ocupatiunea de predilectiune a loru a fostu lucrarea pamêntului. Dela acést'a nu se dá nimeni inde-reptu, ci fie-care 'si tieneá de onóre a lucrá pamêntulu. Ast'feliu ne spune istori'a, cá pre Cincinatu l'au aflatu solii la córnelu plugului cându au venitu se-i spuna, cá senatulu l'au alesu de consulu.

La chinesi, imperiulu celu mai mare din lume, pâna astadi este óre-care datina si oblegamentu de onóre, cá fiulu ceriului (domnitoriulu) se tiêna in totu anulu intr'o dí la córnelu plugului, voindu prin ace'a a aretá supusiloru sei, câtu de multu trebuie pretiuita agricultur'a.

Cá in tóte, s'au facutu progrese insemnate si in agricultura. Si nice nu trebuie se ne prea miramu de acést'a, căci traimu in seclulu luminiloru si alu sciintiei, care vrêndu nevrêndu ne impinge si pre noi spre progresu.

Amu lucratu cu totii pâna mai eri alaltaeri cu pluguri de lemnu — bá unii mai lucra si astadi, — nu ni s'au parutu bune destulu, le-amu schimbatu cu de cele de feru, cari ni s'au parutu a fi mai bune pentru lucrarea pamêntului. Asemenea ne-amu procuratu masîne pentru semênatulu si sapatulu porumbului (cucuruzului), masîne de treeratu, triure s. a. Cu unu cuvêntu, amu facutu imbunatatíri insemnate instrumentelorú nóstre de agricultura, fara cá mâna in mâna cu acestea se ne fimu amelioratu si sistemulu nostru de cultura, care in parte este totu celu primitivu, dupa-cum vomu vedé mai la vale.

Am avutu ocaziune a audí pre multi din plugarii nostri mai betrâni dicîndu: „cá pamêntulu nu mai dá róde cá mai de multu“, „cá inzadaru 'lu gunoimu, cá totu nu se

mai facu bucatele cu prisosintia cá mai de multu“ s. a. Si intr'adeveru, cá cuvintele betrániloru contienu multu adeveru! La inceputu fiindu pamêntulu mai intregu, mai odichnitu, au datu si róde mai bune. Astadi inmultîndu-se ómenii, ér' pamêntulu remanêndu totu acel'a l'amu desecatú, l'amu ostenitu de atát'a lucru, càci trebue bine se ne insemnamu, este si in agricultura unu principiu fórte semnificativu: din saculu, din' care totu iai si numai adúgi nimicu, curêndu se gata.“ Acestu principiu au venitu in minte unoru plugari mai harnici si descepti intr'ale agriculturêi. Acesti'a au aretatu apoi fórte potrivitu caus'a pentru-ce pamêntulu nu mai produce cá odinióra. Au aretatu cà facemu nisce araturi de totu superficiale (pre de-asupr'a), asia incátu numai o mica parte din suprafaci'a agrului nutresce plantele, subsolulu destulu de bogatu in materii minerale remâne neatinsu, din care cauza apoi semênaturile neavêndu nutremêntu de ajunsu degeneréza si dáu recólte din anu in anu mai slabe.

Tocm'a si in Români'a este datin'a, cá se se are câtu de afundu tóte araturile. De ace'a si prindu la plugu câte trei patru parechi de boi. Si ce dîcu ei astadi? Nu mai suntu multiamiti cu araturile, ce le potu face cu plugu si ceru in gur'a mare, cá se le vína societati de francezi cu capitaluri de milióne, cá se le exploateze pamêntulu cu mai mari rezultate prin poterea aborului.

Araturile adênci de desfundare suntu cele mai nimerite acolo, unde recóltele suntu slabe. Ele mai au si altu avantaju! In araturile adênci potêndu strabate radacinele planteloru mai afundu in pamêntu suntu scutite de seceta prea mare si se potu desvoltá mai bine, precându, in cele superficiale semênaturile suntu espuse a perí ací de seceta prea mare, ací de ploi prea multe.

La noi trebue se o spunemu, cá plugarii nostri facu nisce araturi mai multu superficiale. Din care cauza cum am dîsu, recóltele devinu din anu in anu mai slabe. Si éta pentru ce!

Intr'unu anu se subtragu pamêntului prin o recólta de pre unu agru de unu jugeru (1600 orgii□) urmatórele cuantitati de substantie: prin recólt'a cartofiloru subtragemu 183 chilogramme, a grâului 87 chilgr., a fênului 150 chilgr.,

a trifoiului 160 chilgr. a fagului 167 chilgr, a molidului 80 chilgr. De aci se pôte usioru vedé, câtu luamu noi in totu anulu de pre agri, ér' in schimbu nu le dâmu aprópe nimicu.

Cum a-ti socotí D.-vóstra pre unu omu, care si-ar' aruncá pung'a cu banii, séu traist'a cu mâncar'a pre gârla si dupa ace'a ar' strigá, cá móre de fóme? De siguru cá nu l'ati socotí intre ómenii cu minte! Si suntu multi, si intre plugarii nostri, cari facu asemenea; suntu multi, cari lasa balegariulu viteloru in curte de-'lu rîma porcii in tóte partile, 'lu lasa de se scurge ce e mai bunu pre strada si déca 'lu ducu pre agru acolo 'lu mai lasa éra têmpulu uitatu in arsití'a sórelui si spalatulu ploiloru, pâna ce se scurge totu ce au fostu mai bunu in elu. Apoi i audîmu adesea cá au dusu atâtea si atâtea cara de gunoiu si totusi recólt'a au fostu slaba. Lucru firescu! Ne-amu dedatu a pune unu pretiu mai mare pre cuantitatea, cá pre cualitatea balegariului. Si dupa cum amu dísu, apoi suntemu vrednici se fimu socotiti, cá si acel'a, care 'si arunca pung'a cu paralele, ér' elu stríga, cá móre de fóme.

Agricultorii patíti au cunoscutu si s'au convinsu, cá balegariulu viteloru stându mai multu têmpu neintrebuintiatu, perde mai multu cá jumetate din poterea s'a productiva; cá pamêntulu fara ingrasiaminte nu pôte se produca mai multa semêntia, decátu de trei multu de patru ori atát'a cât'a au fostu semênata; d. e. semênamu unu hectolitru grâu, recoltamu trei séu patru hectolitre, cu care inse nice lucrulu celu multu nu se platesce, precându déca s'ar' ingrasiá cum se cade cu balegariu de vite, amu recoltá 8 pâna in 10 hectolitre, si cându s'ar' ingrasiá cu escremente de prin esitori (materii fecali) séu cu alte ingrasiaminte din fabrici, cá cenusia. potasia s. a. amu recoltá de 10 pâna in 12 ori mai multa semêntia. Din acésta mica comparatiune ar' poté calculá cev'a si plugarii nostri, cari numai la asia cev'a nu gândescu.

Pentru cá se crésca o planta nu e de ajunsu numai: pamêntu, caldura, lumina si umediala, ci si óre-care nutre-mentu. Acest'a e de dóue feliiuri: organicu si anorganicu. Nutre-mentululu organicu 'lu absorbu plântele din atmosfera

si consista din oxigenu, azotu, carbonu si hidrogenu. Cu deosebire azotulu contribuie intr'unu modu fôrte insemnatu la nutrirea planteloru.

Si acést'a se întêmpla sub dóue forme: sub form'a de amoniacu prin foi, si sub form'a de acidu nitricu prin radecini. Lucrulu este atátu de usioru de intielesu, încátu e de ajunsu, cá cinev'a se lege cu sfôr'a mai strinsu unu pomu têneru pre la midilocu si se védia cum se aduna materi'a organica de-asupr'a legaturei.

Nutrementulu anorganicu alu plânteloru se absôrbe din pamêntu prin radecini si consista din: acidu fosforicu, acidu sulfuricu, varu, feru, sare, soda, potasia, cu totulu vre-o diece elemente. Sciindu acést'a plugariulu se va nisuí totude-aun'a a adauge solului din materiile ce crede că-i lipsescu. D. e. acidulu fosforicu este celu mai insemnatu elementu la vegetatiune si se pôte adauge prin presararea de cenusia pre agru; acidulu salilicu prin presararea de materii de puciósa etc.; căci trebue bine se ne insemnamu, este de ajunsu, cá unulu din elementele amintite se lipsésca séu se se afe in mesura mai mica in solu si recóltele se devina in parte séu de totu slabe.

Câte din materiile amintite nu se perdu neobservate de plugarii nostri! Urmarea este, că pre cele mai multe locuri plântele abia vegetédia, din care cauza si animalele numai tângescu, pentru că scimu că animalele se nutrescu cu plante, pre cari dupa nutrire le redáu érasei pamêntului sub forma de escremente.

Precum nutrementulu planteloru e de dóue feliiuri: organicu si anorganicu, intocm'a ast'feliu devine si la animale cá atare si se preface in corpulu animaleloru in carne si ósc; precându celu anorganicu, pre care l'au absorbitu plântele cu radecinile din mineralele amintite — nepotându-se mistuí in corpulu animalu — ese sub forma de escremente pentru a dá mai departe nutremêntulu trebuintiosu regnului vegetalu.

Puçini din plugarii nostri voru fi cugetatu pâna acumu se iosu asupr'a acestei cestiuni, cá animalele nutrindu-se cu plânte sub form'a de escremente se dea éra indereptu plânteloru ace'a, ce le-au subtrasu cu nutrementulu.

Plugarii nostri au avutu pâna acumu unu rolu fôrte pasivu in agricultura. Nu au prea bagatu asia séma la ce'a ce se întempla impregiurulu loru. Pre venitoriu inse voru trebuí se desvólte o mai mare activitate, déca voiescu a avé recolte inbelsingate.

Commasatiunile, cari suntu acum la ordinea dîlei, credemu cà ne voru mai desbará de obiceiurile nóstre: „Asia m'amu pomenitu, — cum au traitu tatalu mieu voiu traí si eu;“ de-o parte pentru-cà chiar' si cá plugari trebue se spesamu indoitu si intreitu mai multu cá parintii nostri, de alta parte pentru-cà ne-amu dedatu cu unu lucsu, care numai cu starea nóstra de plugari nu se potrivesce.

Cându vedemu, cà tocm'a si din plugarii mai de rëndu — cum amu díce — suntu multi imbracati dela talpi pâna la crescetu cu vestminte de cumperatu, vrëndu nevrëndu trebue se judecamu, cà unu pamëntu, care la parinti a datu o recólta de 5 hectolitre bucate, nóue ne dà de dóue ori atât'a. Pre cându lucru in realitate se întempla cu totulu ait'mintrea. Nu le facemu acestea cà pamëntulu, dupa cum am aretatu ne dà róde mai multe, cì pentru-cà tēmpulu in care traimu ne inpinge din dí in dí se spesamu totu mai multu decātu parintii nostri. Ce facemu inse, déca agonisél'a nóstra nu ne e de ajunsu pentru-cá se ne acoperimú trebuintiele dîlnice? Ne apucamu si facemu detoríi! Si nu ar' fi nimicu, cându, amu scí úmblá cá se scapamu de ele intr'unu modu cinstitu. Cei mai multi nevoindu séu nepotēndu implení conditiunile de creditu, cadu victima nepotintiei loru si asia proprietatea se stracura din mânile loru in alte mâni mai active.

Am dísu, cà comassatiunile, cari in tēmpulu din urma s'au introdusu in multe comune si dupa simptómele ce le vedemu, se voru mai introduce si intr'altele, ne voru silí a ne mai schimbá sistemulu nostru de cultura.

Amu face inse unu pecatu strigatoriu la ceriu, cându si pâna atunci amu stá cu mânile in sinu si nu amu face imbutatátirile ce credemu cà suntu de lipsa in agricultura.

Suntu o multíme de agri in apropiarea paduriloru, de unde s'ar' poté transportá pre ei frundia putredíta care ar ingrasiá pamëntulu, din care apoi amu poté sperá recolte mai

abundante. Nime nu se interesédia de o asemenea imbunatatire si frundiile nefindu culese de nime, suntu duse de pèraie in apele din apropiere fara a aduce vre-unu folosu agriculturii.

Asemenea suntu multe fênatie naturale, de pre cari nici macaru nisce rachite nu se taie, nici mosinóele nu se risipescu, ci tóte suntu lasate in voi'a intêmplareii. Urmarea acestei nepasari este destulu de daunósa. Fênulu care ar' cresce in locul rachiteloru si mosinóieloru pre fênatiile nóstre 'lu cumperamu de cele mai multe ori destulu de piperatu. O asemenea economia o timbréza germánulu apoi fórte potrivitu cu cuvintele: „eine verschlammte Wirthschaft“ (o economia destrabalata).

Se recapitulamu. — Suntemu unu poporu eminentemente agricolu. Amu facutu imbunatatirii nsemnate instrumenteloru nóstre de agricultura, trebuie se facemu si sistemului nostru de cultura, déca voimu se nu desecamu de totu puterea productiva a pamêntului. Se facemu pentru cultur'a gráului trei si patru araturi, ér' la ogoru se facemu araturi câtu se póte de adênci, cá se póta strabate radacinele planteloru cu mai multa usiurintia prin pamêntu. De asemenea se nu ne mai multiamimu pentru cultur'a porumbului cu o singura aratura, ci se facemu si pentru elu dóue araturi: un'a tómn'a si alt'a primavér'a.

Se damu mai multa atentiune baligariului de animale, atátu pre têmpulu câtu e in curte, câtu si dupa-ce s'au trasportatu pre agru. Se ne aducemu adese-ori aminte de cuvintele nemoritoriului Lavosier cá: „in natura nimicu nu se perde, nimicu nu se creéza, ci totul este numai o transformatiune si deplasare continua a materiei si a fortiei.“

I. Georgescu

